

KRONIKA ZAGRANICZNA

Bożena Ostromecka-Frączak

LEKTORAT JĘZYKA POLSKIEGO W LUBLANIE I JEGO WSPÓŁPRACOWNICY

Związki kulturalne pomiędzy Polską i Słowenią mają już swoją historię sięgającą ponad 150 lat. W 1837 r. ukazał się w Lublanie pierwszy drukowany przekład z literatury polskiej. Był to sonet A. Mickiewicza *Rezygnacja* („Illyrisches Blatt” 4 III 1837), przetłumaczony przez wybitnego poetę słoweńskiego – France Prešerna. Rok 1837 stanowi więc ważny moment w historii polsko-słoweńskich kontaktów kulturalnych, chociaż korzenie wzajemnych kontaktów literackich tkwią jeszcze o wiele głębiej – sięgają II połowy XVIII w.

Drugim takim ważnym momentem jest rok 1947, w którym to na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Lublanie zorganizowano lektorat języka polskiego¹. Tę datę możemy uznać za początek regularnej nauki języka polskiego w Słowenii, chociaż już wcześniej, przed wojną, prowadzone były w Lublanie okazjonalne kursy języka polskiego, o czym wspominają ich organizatorzy, m. in. V. Molè, F. Vodnik i T. Debeljak.

Pierwszą lektorką języka polskiego w Lublanie była Słowenka – Rozka Štefan², która prowadziła lektorat przez ponad trzydzieści lat. Od 1979 r., w związku z chorobą R. Štefanowej, a następnie przejściem na emeryturę, prowadzenie lektoratu objął jej uczeń – Niko Jež, zatrudniony obecnie na etacie wykładowcy. Pod względem strukturalnym lektorat przechodził różne przemiany, związane ze zmianami organizacyjnymi wydziału. Obecnie lektorat

¹ Jest to drugi artykuł z serii poświęconej lektoratowi języka polskiego w Lublanie i słoweńskim polonistom, por. B. Ostromecka-Frączak, *Kształcenie polonistyczne jako element kształcenia slawistycznego (na przykładzie lektoratu języka polskiego w Lublanie)*, „Acta Universitatis Lodzensis” 1994, Kształcenie polonistyczne cudzoziemców 5, s. 71–90.

² Por. B. Ostromecka-Frączak, *Rozka Štefan i jej lublańscy uczniowie*, „Poradnik Językowy” 1985, z. 6, s. 382–383.

języka polskiego, podobnie jak i inne lektoraty słowiańskie (rosyjski, czeski, słowacki, bułgarski) jest jednostką Katedry Porównawczego Językoznawstwa Słowiańskiego, którą od lat kieruje A. Šivic-Dular. Jest to jedna z ośmiu katedr wchodzących w skład Instytutu Języków i Literatur Słowiańskich (Oddelek za slovanske jezike in književnosti). Takich instytutów jest w obrębie Wydziału Filozoficznego w Lublanie szesnaście, a Instytut Języków i Literatur Słowiańskich jest właśnie jednym z nich.

W 1963 r. podpisano umowę o współpracy naukowej i kulturalnej między Polską i Jugosławią i do Lublany przyjechał pierwszy polski lektor. Od tego momentu lektorat języka polskiego prowadzą zawsze dwie osoby: lektor słoweński i polski. Kolejnymi lektorami z Polski byli w tym okresie (podaję bez tytułów naukowych): Władysław Kupiszewski (1963–1965), Władysław Lubaś (1965–1966), Władysław Łaciak (1966–1969), Eugeniusz Czaplejewicz (1969–1971), Kazimierz Woźniak (1971–1976), Urszula Kowalska (1976–1979), Zofia Adamczyk (1979–1983), Bożena Ostromęcka-Frączak (1983–1991) i obecnie Joanna Sławińska. Wśród wymienionych osób spotykamy nazwiska znanych dzisiaj naukowców polskich zarówno w zakresie językoznawstwa, jak i literatury.

Jednocześnie od 1962 r. (a więc rok wcześniej niż do Lublany) zaczęli przyjeżdżać do Krakowa lektorzy słoweńscy. Pierwszą lektorką języka słoweńskiego w Uniwersytecie Jagiellońskim była Martina Orožen, obecnie profesor Uniwersytetu w Lublanie, zajmująca się gramatyką historyczną i dialektologią słoweńską.

Przedstawmy teraz pokrótce sylwetki słoweńskich polonistów związanych bezpośrednio i pośrednio z lektoratem języka polskiego w Lublanie. Należą do nich przede wszystkim: Rozka Štefan, Niko Jež i Tone Pretnar.

Rozka Štefan, pierwsza lektorka języka polskiego w Lublanie stanowi w historii słoweńskiej polonistyki całą epokę. Wychowała liczne pokolenie lublańskich polonistów i sławistów, a Jej postać znana jest zarówno w Słowenii, jak i w Polsce³. Wśród dorobku życiowego R. Štefan ważną pozycję zajmują prace translatorskie, których rezultatem było wydanie w postaci książkowej *Medalionów* Z. Nałkowskiej (*Medaljone*, 1960), zbioru wierszy i poematów A. Mickiewicza (*Pesmi in pesnitve*, 1967), liryków J. Słowackiego (*Lirika*, 1973), *Pana Tadeusza* A. Mickiewicza (*Gospod Tadej*, 1974) i wreszcie (współ z N. Jeżem) pracy zbiorowej pięciu autorów *Historia Polski* (*Zgodovina Poljske*, 1982). Nie sposób też nie wspomnieć tu o licznych tłumaczeniach takich poetów, jak: L. Staff, M. Piechal, C. Miłosz, J. Iwaszkiewicz, W. Szymborska i wielu innych, publikowanych na łamach czasopism słoweń-

³ W Polsce pisali o R. Štefan m. in. Z. Darasz, A. Gordziejewski i J. Wierzbicki; w Słowenii – N. Jež i F. Vodnik. Bibliografia prac poświęconych R. Štefan podana jest w art. Ostromęckiej-Frączak, *Rozka Štefan...*, s. 383.

skich. W 1992 r. ukazała się w Lublanie obszerna antologia polskiej poezji lat wojny i okupacji. Wiersze pięćdziesięciu polskich poetów przetłumaczyli R. Štefan i T. Pretnar („Alarm”⁴. *Poljska poezija 1939–1945*)⁴. R. Štefan jest również autorką wielu wartościowych studiów naukowych z zakresu historii literatury polskiej (o twórczości A. Mickiewicza, J. Słowackiego, L. Staffa, J. Andrzejewskiego, B. Prusa, W. Reymonta, S. Żeromskiego i innych) i teorii przekładu (o problemach związanych z tłumaczeniem najstarszej poezji polskiej). Kompendium wiedzy o literaturze polskiej stanowi jej podręcznik historii literatury wraz z licznymi tłumaczeniami fragmentów poetyckich (*Poljska književnost*, 1960). Z opracowanego przez R. Štefan podręcznika (współ z polskim lektorem W. Łaciakiem) uczą się Słoweńcy języka polskiego (*Učbenik poljskega jezika*, 1969 i *Poljski pogovori*, 1969).

Obecny kierownik lektoratu języka polskiego, wykładowca N. Jež, specjalizuje się przede wszystkim w tłumaczeniach utworów prozatorskich, w tym prac naukowych. W postaci książkowej ukazały się następujące tłumaczenia jego pióra: H. Markiewicz *Główne problemy nauki o literaturze* (*Glavni problemi literarne vede*, 1977), *Korespondencja z rodziną Emila Korytki*, opracowana przez Leemingów (*Korespondenca z družino Emila Korytka*, 1983) oraz praca zbiorowa (współ z R. Štefan) *Historia Polski* (*Zgodovina Poljske*, 1982). Wiele prac naukowych poświęcił N. Jež rozważaniom na temat literatury polskiej i jej słoweńskich przekładów (o tłumaczeniu *Chłopów* przez J. Głonara, o poezji C. Miłosza) i recepcji literatury polskiej w Słowenii (o wpływie Młodej Polski na literaturę słoweńską).

Zmarły niedawno Tony Pretnar, wieloletni kierownik Katedry Porównawczej Literatury i Metryki Słowiańskiej w Lublanie, był przez osiem lat lektorem języka słoweńskiego w Krakowie i rok w Warszawie, co z pewnością wpłynęło na ugruntowanie jego zainteresowań literaturą polską. Tłumaczył przede wszystkim poezję: wiersze C. K. Norwida (*Poezije*, 1985), C. Miłosza (*Somrak in svit*⁵, 1987), Z. Herberta (*Beli raj vseh možnosti*, 1992) – współ z N. Ježem – oraz pracę naukową Z. Darasza (*Od moderne k ekspresionizmu*, 1985). Współ z K. Šalamun-Biedrzycką i N. Ježem opracował antologię współczesnej polskiej prozy (*Varujte me, mile zarje*, 1983). Ponadto Pretnar jest autorem wielu artykułów naukowych poświęconych literackim kontaktom polsko-słoweńskim (o przekładach z końca XVIII i początku XIX w. dokonanych przez M. Kuralta, M. Čopa, F. Miklošiča, o J. N. Kamińskim i M. Čopie, o recepcji C. Miłosza w Słowenii itd. i problematyce metrum słowiańskiego (o tendencjach tonicznych ballad i romansów A. Mickiewicza

⁴ Antologia poprzedzona jest obszernym wstępem pióra N. Ježa, w którym autor analizuje poezję lat wojny i okupacji.

⁵ Współtłumaczami są także: R. Štefan i L. Krakar, chociaż większość wierszy przetłumaczył T. Pretnar. On też dokonał wyboru wierszy.

i F. Prešerna). Za pracę o F. Prešernie i A. Mickiewiczu uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych nadany mu przez Instytut Badań Literackich PAN. T. Pretnar razem z E. Tokarzem opracowali podręcznik do nauki języka słoweńskiego dla Polaków (1980), a z M. Dąbrowską-Partyką i B. Siewierską – wybór krótkiej prozy I. Cankara *Widok z pudełka* (1980).

W ciągu ponad czterdziestoletniej działalności lektoratu języka polskiego wyszli z niego tacy tłumacze, jak: F. Drolc, D. Pirc, K. Šalamun-Biedrzycka, Z. Škerlj-Jermanova, J. Zor, I. Lampret, D. Dominkuš, M. Poljanec, M. Breclj i wielu innych. Dawni studenci lektoratu języka polskiego są dziś pracownikami radia, telewizji, prasy, różnych uniwersytetów byłej Jugosławii, szczególnie Uniwersytetu w Lublanie i Słoweńskiej Akademii Nauk (SAZU). Ci ostatni wykorzystują znajomość polszczyzny pisząc recenzje polskich książek, komunikaty naukowe, tłumaczą literaturę fachową, prowadzą prace porównawcze itd. Do grona tych ludzi należą: F. Jakopin, M. Orožen, B. Pogorelec, A. Šivic-Dular, J. Zor, M. Kranjec, J. Koruza, J. Pogačnik, F. Jerman i inni.

Pisząc o dorobku lektoratu języka polskiego nie sposób też pominąć w nich udziału polskich lektorów. W zależności od zainteresowań i specjalizacji polskich lektorów pojawiły się w Słowenii artykuły z zakresu językoznawstwa (W. Kupiszewski, W. Lubaś, B. Ostromecka-Frączak), historii i teorii literatury (W. Kupiszewski, K. Woźniak, E. Czaplejewicz), metodyki (W. Łaciak, Z. Adamczyk) itd. Oprócz publikowania artykułów typowo naukowych lektorzy z Polski pośredniczyli w przekazywaniu informacji o najnowszych książkach naukowych i pracach badawczych prowadzonych w Polsce, pisząc artykuły na ten temat, np. o powojennej polskiej leksykografii pisał W. Kupiszewski, o *Słowniku staropolskich nazw osobowych* W. Lubaś, o strukturalizmie w polskiej teorii literatury E. Czaplejewicz, o *Dialektach* K. Dejny, bibliografii onomastycznej i o polskich książkach poświęconych literaturze słoweńskiej K. Woźniak, najnowszą *Gramatykę języka polskiego* przedstawiła B. Ostromecka-Frączak. Z jej inicjatywy powstał *Słownik słoweńsko-polski* (współ z T. Pretnarem). Zeszyt próbny tego *Słownika* ukazał się w 1986 r.

Również po powrocie do kraju lektorzy polscy nie tracą kontaktu z językiem słoweńskim. Tłumaczą często literaturę słoweńską, np. U. Kowalska, zaznajamiają polskie społeczeństwo z literaturą i kulturą Słowenii, a w pracy naukowej i dydaktycznej nawiązują do języka słoweńskiego. „Etap słoweński” pozostawił ważny ślad w życiu i pracy naukowej każdego z nich.

Czytelnika polskiego może zainteresować fakt, skąd rekrutują się studenci lektoratu języka polskiego i czy w Słowenii jest duże zainteresowanie tym językiem?

Co roku uczy się języka polskiego w Lublanie około 25 studentów, biorąc pod uwagę małą liczebnie Słowenię jest to spora grupa. W przeważającej części są to studenci filologii słoweńskiej, serbsko-chorwackiej, rosyjskiej, językoznawstwa porównawczego i etnologii, chociaż zdarzają się studenci i z innych kierunków, a nawet uczelni. Studenci slawistyki i etnologii muszą zgodnie z programem studiów uczyć się przez dwa lata jednego z języków słowiańskich. W ramach Wydziału Filozoficznego mają do wyboru lektorat języka polskiego, rosyjskiego, czeskiego, bułgarskiego, słowackiego, łużyckiego, macedońskiego i serbsko-chorwackiego. Ci, którzy wybiorą język polski, uczą się go zazwyczaj przez cały okres studiów, chociaż program nie obliguje ich do tego. Tak więc lektorzy prowadzą najczęściej kursy językowe na czterech poziomach nauczania.

W ciągu dwu pierwszych lat studenci mają w wymiarze tygodniowym 4 godz. praktycznej nauki języka polskiego, 2 godz. gramatyki opisowej i 2 godz. historii literatury. W następnych latach zajęcia dostosowane są do potrzeb i zainteresowań studentów (2 godz. tygodniowo). Najczęściej są to zajęcia translatorskie, stylistyczne, konwersatorium z teorii przekładu, czytanie tekstów naukowych, artykułów związanych z tematyką prac dyplomowych itd. Fakultatywnie organizowany jest też lektorat dla niefilologów, a także w ramach tzw. lektoratu na zamówienie kursy językowe dla pracowników przedsiębiorstw państwowych współpracujących z Polską, np. „Iskry”, „Leku”, „Slovenijalesu”.

Trzeba też zaznaczyć, że chociaż w Lublanie nie ma polonistyki jako samodzielnego kierunku studiów, jak to jest w Belgradzie, Zagrzebiu czy Skopju, lecz jedynie lektorat, to jednak powstają tu prace polonistyczne i porównawcze. W opracowaniach konfrontatywnych bada się strukturę języka polskiego i słoweńskiego, związki i wpływy literackie, przekłady słoweńskie w porównaniu z polskimi oryginałami itd. Tylko w ostatnich latach powstały w Lublanie takie prace dyplomowe (odpowiednik naszych prac magisterskich) jak np.: *Polskie dramaty w słoweńskich tłumaczeniach* (Anica Mlekuž), *Dramaturgia Witkacego* (Darija Dominkuš), *Reymont wśród Słoweńców* (Samo Kolar), *Gombrowicz po słoweńsku* (Karmen Kenda), *Recepcja Gombrowicza w Słowenii* (Marijan Pušavec), *Zdrobnienia w języku polskim i słoweńskim* (Martina Špes) i inne.

Studenci organizują wieczory poetyckie, związane najczęściej z rocznicami literackimi lub ważnymi wydarzeniami, tłumaczą polskie filmy, aktywnie uczestniczą w spotkaniach z polskimi pisarzami i poetami, przygotowują okolicznościowe wystawy, a swoje tłumaczenia oraz artykuły o Polsce i przedruki z polskich artykułów publikują w gazetach i czasopismach słoweńskich. Są ogniwem pośredniczącym w przekazywaniu społeczeństwu słoweńskiemu wiedzy o Polsce i jej kulturze. Ta działalność lektoratu jest równie ważna, jak i jego funkcja dydaktyczna.

Oprócz pracy dydaktycznej i popularyzatorskiej pracownicy lektoratu brali udział w konferencjach i sympozjach naukowych organizowanych w Polsce i Jugosławii. Była to stała forma współpracy lektoratu z różnymi instytucjami badawczymi i naukowymi. I tak np. w 1989 r. N. Jež, T. Pretnar i B. Ostromecka-Frączak uczestniczyli w konferencjach naukowych zorganizowanych w Poznaniu („Literatura i kultura Słowian dawniej i dzisiaj”), Łodzi („150 rocznica śmierci E. Korytki”) i Kaliszu („100 rocznica urodzin M. Dąbrowskiej”) wygłaszając na nich referaty. Informacje o konferencjach zorganizowanych w Polsce zostały potem opublikowane w prasie słoweńskiej. W 1991 r. pracownicy lektoratu brali udział w konferencji w Inowrocławiu („130 rocznica urodzin J. Kasprówicza”) i Mariborze („Problematyka miejska w badaniach etnologów polskich i słoweńskich”).

W obrębie lublańskiej uczelni działa Instytut Naukowy FF (Znanstveni Inštitut FF), który kieruje pracami badawczymi na Wydziale. Lektorat języka polskiego włączył się w działalność Instytutu w zakresie trzech tematów badawczych. Pierwszy z nich – literacki – dotyczy kontaktów kulturalnych słoweńsko-polskich (tłumaczeń z literatury polskiej, recepcji polskiej literatury itd.). W rezultacie kilkuletnich prac nad tym tematem wydano w Lublanie *Bibliografię tłumaczeń literatury polskiej od 1960 do 1980 roku*⁶ (kontynuuje się dalsze zbieranie materiału), listy Polaków do M. Čopa (R. Štefan, N. Jež, *Čopovi galicijski dopisniki*, Lublana 1989), oraz różne materiały dotyczące V. Molè. W ramach tematu językoznawczego: „Język słoweński a inne języki słowiańskie”, powstał *Słownik słoweńsko-polski*, który będzie stanowił bazę materiałową dla przyszłych prac porównawczych. Zgodnie z planem wydawniczym (*Državna založba Slovenije*) ma on być wydany w 1995 r.

Realizując trzeci temat badawczy: „Etnologia słoweńska i polska”, pracownicy lektoratu uczestniczyli w trzech konferencjach naukowych (Lublana 1988, Łódź 1989, Maribor 1991) publikując artykuły w materiałach z tych konferencji (*Etnološka stičišča I*, Lublana 1988; *Kontakty etnologiczne*, Łódź 1989; *Etnološka stičišča II*, Lublana 1991).

⁶ Opracował ją N. Jež i znajduje się w książce: *Varujte me, mile zarje*, Lublana 1983. Bibliografia wcześniejszych prac zamieszczona jest w książce: R. Štefan, *Poljska književnost*, Lublana 1960. Opracowali ją dawni uczniowie lektoratu języka polskiego: G. Kocijan, J. Koruza i J. Pogačnik.